

سنت های دیرین چهارشنبه سوری به فراموشی سپرده شد/ بند و بساط شادی کاذب با ترقه های چینی

مردم آذربایجان عقیده داشتند که آب پاشیدن، زندگی را با سعادت قرین می کند، به همین علت در شب چهارشنبه سوری به روی هم آب یا گلاب می پاشیدند...

از جشن و شادی تا خاطره/

سنت های دیرین چهارشنبه سوری به فراموشی سپرده شد/ بند و بساط شادی کاذب با ترقه های چینی خبرگزاری مهر: در گذشته ایرانیان هر چهارشنبه اسفند ماه مراسم ویژه ای اجرا می کردند که مفصل ترین آنها آئینی به نام "چهارشنبه سوری" مربوط به چهارشنبه آخر سال بود که مردم با روشن کردن آتش در کوچه ها شادی و سرور می کردند. به گزارش خبرنگار مهر، مردم آذربایجان عقیده داشتند که آب پاشیدن، زندگی را با سعادت قرین می کند، به همین علت در شب چهارشنبه سوری به روی هم آب یا گلاب می پاشیدند.

فرستادن خنچه یا هدیه از منزل داماد به منزل عروس، پریدن از روی آتش، جمع شدن خانواده ها در خانه مسن ترین فرد فامیل، پذیرایی از میهمان با خوراکیهای معمول این شب مثل آجیل که 7 نوع خوراکی را شامل می شد، از دیگر رسوم این شب است و کسی که حاجتی دارد، باید تقسیم آجیل را به عهده می گرفت تا مرادش برآورده شود.

اما امروزه رسوم و آئین های این روز که هر کدام فلسفه ای دیرین برای خود داشته و براساس فرهنگ و باور مردم پایه ریزی شده بود، از سنت به خاطره و از جشن و شادی به افسانه و داستانی شیرین برای کودکان بدل شده است.

این سنت های دیرینه رفته رفته کمرنگ می شود زیرا مراسمی که امروزه به نام جشن شب چهارشنبه سوری در شهرهای بزرگ ایران برگزار می شود، نه شور و شادی بلکه به نوعی جنگ و نزاع شبیه است که این امر در آذربایجان شرقی نیز چون دیگر مناطق بخصوص کلانشهرهای کشور به روشنی به چشم می آید.

وحید زادشم پور، استاد دانشگاه و جامعه شناس در این رابطه می گوید: باید توجه داشت که آئین چهارشنبه سوری حرکتی سنتی و مردمی است و تنها به دلیل مردمی بودن آن تاکنون ماندگار بوده است، اما متأسفانه اصل آماج این شب که پاکی انسان و آمادگی برای ورود به سال و زندگی جدید است مورد بی توجهی مردم و دولت قرار گرفته است.

وی ادامه داد: در میان مراسم های این شب آتش روشن کردن و پریدن از آن با اعتقاد به ایجاد روشنی در شب و مبارزه با تاریکی و همچنین از بین بردن آلودگی ها با رد شدن از آتش اهمیت ویژه ای داشته و توجه به جایگاه آتش که نقش بالایی در زندگی انسانها دارد و بدون وجود آن زندگی ای برای بشر متصور نبود به نظر می رسد امروزه معنا و اهمیت اصلی خود را از دست داده است.

از دیگر مراسم و آداب چهارشنبه سوری در گذشته می توان به "چرشنبه بازاری" یا خرید شب چهارشنبه، فال گوش ایستادن، فال آب، قاشق زنی، "شال سالاماق" (رسم شال اندازی)، استفاده از وسایل شادی و بازیهای چون "یومورتا چاقیشدیرماق" (بازی تخم مرغ)، توولاما (گردونه های آتش)، "توپ اودی" (توپ آتشین) و آتش روشن کردن اشاره کرد که متأسفانه امروزه مردم به سان گذشته تمامی مراسمات مربوط به هر یک از چهارشنبه های مذکور را به جا نمی آورند ولی عموماً با اجرای مختلف و متنوع آنها موجب پایداری این سنت می شوند.

منصور حمیدی، مدرس هنرستان کوثر تبریز با بیان اینکه تمامی پدیده های سنتی در حال از بین رفتن هستند در تشریح دلایل مهجوریت این آئینها، گفت: تلویزیون و رسانه های جمعی در تغییر و فراموشی سنتها نقش اصلی دارند، در تمامی جوامع سنتها، موزه ها، فرهنگهای گذشتگان و آئینهای تاریخی را روشنفکران، مطبوعات و اهالی فرهنگ نگه میدارند؛ ولی در جامعه ای که مطبوعات دنبال آگهی است جایی برای پرداختن به فرهنگها و سنتها نیست. ما ملیت خود را گم کرده ایم، کدام رسانه به آئینهای کهن ایرانی و مناطق کشور می پردازد، در کدام شبکه تلویزیونی فرهنگ و اصالت این رسم گفته می شود که جوان ایرانی هم بیاموزد و راه غلط نرود؟ حمیدی در رابطه با ترقه ترکاندن و نحوه ورود این اعمال در مراسمی چهارشنبه سوری اذعان داشت: در خود تبریز مطلقاً عملی به نام ترقه ترکاندن نبوده است، در گذشته برای ایجاد سروصدا که نماد شادی محسوب می شده تنها در جشن های ایام نیمه شعبان و در عروسیها موادی به نام بارات (باروت) منفجر می کردند، اما ترقه ها بخصوص ترقه های چینی و دست ساز در چند سال اخیر از شهرهای دیگر وارد تبریز شده است.

وی ادامه داد: ترقه ترکاندن هیچ فلسفه خاصی ندارد و نمی توان آن را سور و شادی دانست، در گذشته بیشتر آتش بازی به شکل ابتدایی آن و با گردونه آتش اجرا می شده و همچنین وسایل سوزان و روشن به آسمان پرتاب می کردند که به اعتقاد پیشینیان به نوعی مبارزه با تاریکی و ظلمت بوده است.

پرویز نوری، روانشناس گفت: در گذشته مراسمها و سنتهای ویژه ای در استان برگزار می شد که با اجرای این آئینها ارتباطات خانواده ها بیشتر شده و در این محافل خانوادگی و شب نشینی ها جایی برای انتقال شادیهای همدفدار بود، اما در حال حاضر این آئینها به مرور رو به فراموشی رفته و جوانان برای تخلیه انرژی خود و ایجاد شادی در زندگی به اقداماتی غیر اصولی دست می زنند که می تواند تهاجم فرهنگی نیز محسوب شود.

وی در رابطه با انگیزه ترقه ترکاندن در شب چهارشنبه سوری اظهار داشت: جوان و نوجوان با مفهوم نشاط و شور آغاز می شود، جوانان برای تخلیه کردن انرژی هایشان دست به کارهایی می زنند که گاه عواقب بدی برای خودشان و جامعه دارد، در صورتی که فضای مناسب برای شادی و تخلیه انرژیهای جوانان وجود داشته باشد آنها نیز اعمالشان را کنترل شده تر و در چارچوب ویژه ای انجام

خواهند داد که مشکل ساز نیز نباشد.

بر اساس آمار دانشگاه علوم پزشکی، آذربایجان شرقی بیشترین آمار افسردگی را در میان استانهای کشور در 10 سال گذشته تا کنون به خود اختصاص داده، اما سوال اینجاست که آیا برنامه های مانند چهارشنبه سوری که به عنوان تنها یک برنامه شادی بخش در سراسر کشور و البته به صورت غیررسمی اجرا می شود، می توانند جای خالی شادیها را در زندگی مردم و جوانان پر کنند؟ آبا با این شادی غیر متعارف دچار مصدومیت و دیگر بلاها نمی شوند.

منصور حمیدی، پیشکسوت تئاتر تبریز در پاسخ به این سوال گفت: متأسفانه در حال حاضر فستیوال در ایران به مسابقه تبدیل شده است، برای نمونه در جشنواره فیلم و تئاتر فجر و یا هر جشنواره دیگری نیز به نوعی رقابت تبدیل شده و بخشهای شادی افزایی این مراسمها کمرنگ و گاه حتی به کلی حذف شده است.

حمیدی، لازمه نشاط افزایی در جامعه به واسطه برگزاری چنین برنامه هایی را نظارت دولت و همراهی مردم عنوان کرده و گفت: چنین برنامه هایی باید توسط دولت و با نظارت دقیق حاکمیت اجرا شود، برگزارکنندگان چنین فستیوال ها و جشنهایی باید به دستگاههای دولتی مرتبط چون شهرداری و اداره های ارشاد در شهرستانها واگذار شود که با در نظر گرفتن آمادگیها و امکانات ویژه، مکان و محلی مشخص شود و در زمان و فضای مشخصی برنامه های نظارت شده تدوین و تعریف شود، مردم شرکت کننده حاضر و سیستم و مراکز مسئول نظم و کیفیت برنامه ها کنترل کنند؛ در غیر این صورت اگر هر کسی بخواهد خود برنامه ای ویژه خانواده و دوستانش ترتیب داده و به هر طریقی برای خود ایجاد شادی کند، در کنار رواج فرهنگ مردم آزاری در میان مردم برنامه های خطرناکی نیز اجرا می شود که همه ساله شاهد عواقب و آسیب های آن هستیم.

وحید زادشم پور، مدرس علوم اجتماعی در دانشگاه گفت: اگر برگزاری چنین برنامه هایی مورد تأیید دولت قرار گرفته و به صورت فستیوال سراسری مثل نوروز، 13 بدر، عید فطر، عید قربان، نیمه شعبان برگزار شود می تواند روند ایجاد هیجان و شادی در جامعه یابد و در دراز مدت بر نشاط اجتماعی، مسائل فرهنگی و افزایش امید و هدف در زندگی جوانان تأثیر گذار باشد.

وی با تأکید بر اینکه باید چیزی داد تا بتوان چیز دیگری گرفت، اظهار کرد: می توان چیزی جایگزین ترقه یافت، زمانی که دولت و نهادهای مرتب چیزی ببانند و با اعلام جشن و فستیوال عمومی، محل و مرکز ویژه ای را مشخص کنند، در مراسم نقشی برای شادی و تخلیه هیجانات مردم قائل باشند، دولت چیزی به جای ترقه ارائه و توزیع کند که ایمن بوده و نور و صدا و هیجان ایجاد کند، مثل سیگار که نظارتی بر توزیع آن وجود دارد و یا در هر محله و کوی مکانی برای انجام برنامه آتش بازی تعیین و اعلام کنند و خود متولی اجرای برنامه باشند با نظارت نیروهای دولتی می توان این برنامه ها را بصورت هدایت شده و امن اجرا کرد، اما در صورتی که چیزی داده نشود نمی توان امکانات موجود را از مردم گرفت.